

ZÁHORSKÁ KRONIKA čis. 9.

*Vychází
v Soběchlebsk.*

POHÁDKY A POVĚSTI ZE ZAHŘÍ

sbírá

P. František Příkrýl.

Cena 10 kr.

P. FRANTIŠEK PŘIKRYL,
kooperátor v Soběchlebsk u Lipníka (Morava).

Tomeš bral se Brnem dál do světa a přišel do pustých hor, kde se zdržovali loupežníci. U prostřed dohnal řezníka, který byl rád, že nejde sám, neb měl u sebe mnoho peněz.

Hlad je trápil, dorazili večerem k osamělé hospodě a Tomeš pobízel řezníka, aby se tam zastavili. Řezník strachem zdráhal se, ale Tomeš pohroživ, že ho prozradí, donutil ho k odpočinku. U dveří usedli, pojedli a popíjeli víno. O jedenácté vrazilo do hospody dvanáct zbojníků, usedli a hojně večereli, ale dveře i okna pozavírali. Řezníku bylo úzko, ale Tomeš byl veselý a poroučel stále vína.

V té přiskočil k nim náčelník lupičů křiče: „Neporoučej nic, rači se připrav k smrti!“

Tomeš vstal, řka: „Než umřu, uděl mě milost, abych si s tebou mohl připít na zdraví.“ Přitukli si a lupič ostal stát přimrazený, i ostatní zbojníci seděli jak sochy. Nyní se Tomeš obořil na lupiče a utal všem hlavy. Hostinský se ženou padli na kolena prosíce o milost. Tomeš je zatím ušetřil, poručil sklepy odemknout a v nejhluhším nalezl v průvodu řezníkově špalek u hluboké jámy krví postříkaný a v jámě mnoho zabitých lidí.

V jiném sklepě byly bečky plné peněz zlatých, stříbrných a měděných, skvosných šatů, šperků a kostelních nádob drahocenných bez počtu.

Pak hostinského svázali, zamčeli do komory a řezníka poslal Tomeš pro vojsko.

K ránu přijelo s vojskem úradů mnoho, kteří se divili smělosti Tomšově, poklady přisoudili, komu co patří a ostatek dali v odměnu Tomšovi. Hostinského se ženou usvědčili ze spoluviny a pověsili.

Tomeš všecky zahynulé pochoval, hospodu spálil a poklady rozdal chudým v okolních dědinách, že na nich lpe krev.

Putoval dále, až přišel nedaleko Vídně k velké hospodě žádaje noclehu. Hostinský pokrčil rameny, řka: „V hospodě straší, noclehem tu nikdo nebývá; kdo se na to odvážil, byl ráno roztrhán!“ Tomeš stál na svém, že tam noc přebude, řka: „Dajte mňa enem večeru a neco pít, šak se ráno ve zráví uhlídáme!“

Po večeri zůstal Tomeš samotný, a aby se mu nestýskalo, četl z knihy, až byla jedenáctá. Tu povstal tak silný víchor, že se zdálo, jakoby celý dům se v základech vyvrátil. Pod podlahou to dunělo, kvílelo a hlasitě plakalo a v tom lomozu otevřely se dvěře a do nálevny vešel obrovský rytíř ozbrojený a v rukou držel skřínku s mydlinami a břitvou. Michal mydliny, přistoupil mlčky k Tomšovi, namydlil mu obličej a břitvou oholil. Tomeš ani okem nepohnul, jen prohodil: „No může, šak už dlouho nebyl jsem holen!“ Rytíř jsa hotov, zavřel skřínku a kýval prstem na Tomše, aby šel za ním. Vedl ho ze síně železnými dveřmi, které se jim samy otevřely, do sklepa hlubokého, foukl do dlaně a okamžitě osvěcoval pochodní schody. Ve sklepě stannu u železné trubly, rytíř vybizel, aby

ji Tomeš odnesl. On mu řekl: „Nedával jsem ju sem, nač bych ju bral?“

Rytíř vzal truhlu na rameno, vyvedl Tomše do jizby a odzdvihnuv víko, ukázal mu v ní mnoho pokladů řka: „Sto roků čekal jsem na vysvobození, až ty jsi nás vysvobodil. Strašíme zde, a kdo se nás lekl, zahynul; jen člověk bez bázně nás měl vysvoboditi. Zde bývala tvrz a my z ní loupili a vraždili. Za trest byli jsme zde prokleti. Ti, co nás chtěli vysvoboditi, sami byli nespravedliví a proto zahynuli. Byl jsem vůdce těch lupičů. Co zde vidíš, rozděl na dvě. Polovinu rozdej chudým a polovici přijmi v odměnu.“ Rytíř zmizel, mírný vítr přešel jizbou a když vše utichlo, uložil se Tomeš a spal do rána bíláho.

Kde kdo se radoval z toho, co Tomeš dokázal, a hostinský bezdětný chtěl ho přijmout za vlastního, ale on rozloučiv se s ním rozdal svůj podíl chudým a spěchal k Vídni.

Po letech navštívil vážný mnich Malou Lhotu a nenaleznuv z Tomšovy rodiny žádného na živu, odešel na vždy. Lidé si povídali: „Zda-li to nebyl Tomeš?“

Anděl sloužil.

V jedné vesnici stonala těžce chudá vdova a kolem chatrného lože plakalo šest malých dětí. Osmiletá Anežka ošetřila matku a malé bratříčky a odskočila do lesa pro topivo. Cestou zastavila se u kapličky a čistým srdcem nevinným modlila se vroucně k matce Boží za uzdravení matičky. Pojednou slyší hlas: „Tvoje matka uzdraví!“ Děvčátko spěchem vrátilo se domů, vypravovalo trpitelce usuzované, co se jí přihodilo a matka rázem ozdravěla.

Uzdravil ji anděl Páně, že mu bylo vdovy a dětí líto. Že jednal proti vůli Boží, byl odsouzen tři roky sloužit lidem za pacholka. Sestoupil na zem jako nuzně oděný chasník a hledal službu po dědinách.

Jeden sedlák blízko Javorníka neměl nikdy dlouho čeledína.

Byl doma zlým, neuznalým a lakotně utrhoval čeládce. Ženu utýral a děti rozebral po službě. Anděl přijal u něho službu, a sedlák si ho nemohl dost nachválit. Málo jedl, nepil, netoulal se po nocích a pracoval za čtyři. V létě i v zimě chodil bosky, že i tvrdému sedláku bylo ho líto.

Poslal ho k obuvníkovi přiměřit si na nové boty. „V sobotu si dojdi pro boty!“

pravil obuvník. Čeledín se usmál, řka: „Dá-li Bůh dočkat.“ V sobotu byl obuvník na pravdě Boží.

Časně z rána za jasného nebe poručil hospodář sekati seno na louce. Čeledín ho varoval, že bude ráno pršet. Hospodář nedbal a přival odplavil mu pokosy do potoka. Každé počasí uměl předpovídat, že to bylo lidem divné.

Jednou vracel se s hospodářem z kostela a pravil mu: „Ze všech přítomných na ranní jen sedm modlilo se vroucně a jejich modlitby byly vyslyšeny, ostatní byli roztržiti, pyšní, lakotní a svárliví. Ti do většího hříchu ještě upadli.“

Sedlák poslouchaje ho, roztržitě prohodil: „Zítřa pojedem do hor, budu stavět stodolu.“

„Nestavjéte, hospodáři, nebude jí pro vás třeba. Obratťe se k Pánu Bohu, neb tento rok umřete“. Sedlák se dopálil, napráhl pěst a chtěl pacholka uhodit. Tento ale zmizel před očima jeho a víc ho nebylo. Sedlák jel do hor, vybíral jedle a najatými lidmi kácel. Jedna ho přivalila, že na místě vypustil duši.

Ivan.

Dokud bylo u nás málo lidí a polí, bylo víc dobytka. Jednomu zámožnému hospodáři pásával dobytek syn Ivan.

Našel jednou v lese knihu, kterou nosíval vždy v kabeli a že ho matka trochu čtení přiučila, čtával z ní na pastvinách a divná touha ho znepokojovala, když z ní zvěděl, že za těmi lesy žijí lidé, že jsou tam řeky, města a vody daleké. Jednou přejel okolo jeho stáda kočár s panstvem, což ještě neviděl. Umínil si, že se pustí do světa a přiučí se na pána. Otec tomu bránil, ale vida, že tomu neubrání, vypravil ho do světa. Rozloučil se s rodičemi a šel do světa. Rodný kraj mu zašel z očí a octl se v dalekých horách, kde bloudil do únavy. Jak nastala noc, vylezl na dub a čekal rána. K půlnoci přibráli se pod strom zbojníci. První složil na zem sedlo řka: „Sebral sem ho na jednom zámku a má tu moc, že, kdo naň sedne, kam si umíni, tam ho doneše“.

Druhý rozestřel obrousek a pravil: „Nalezl jsem obrousek, a dyž mu řeknu: Obrousku dej jídlo! Hned je pokrmů hojně.“ Skutečně stála připravená večeře pro tři na něm, a chutě se dali do jídla a pití. Jedli a pili až do nemoty.

Ivan vše poslouchal, slezl se stromu a našel u třetího zbojníky povalenou láhvičku s nápisem: „Kdo ovoňá, hned ozdraví!“

Zastrčil láhvičku, shrnul obrousek, sednul na sedlo a řekl: „Ať su v druhém království!“

Sedlo s ním vyletělo nad hory a letělo přes doly, řeky a jezera, až se octnul před branou velkého města.

Hladový rozprostřel obrousek a nasativ se, vešel do města, kde bylo velkých kostelů, vysokých domů a roztodivného panstva, až mu hlava přecházela. Uprostřed byl palác černým sukem potažený. Ptal se, co že to znamená? Jeden mu odvětil: „To je zámek královský, a v něm leží princezna v těžké nemoci. Královští rodiči slíbili tomu, kdo ji uzdraví, půl království, ale nikomu se to nepodařilo. Dnes čeká se poslední hodinka její.“

Ivan poděkovav, bral se k zámku a ohlásil se jako lékař z cizích zemí, že princeznu dnes ještě uzdraví.

Král zarmoucený uslyšev o tom, sám ho uvedl do ložnice, kde princezna pracovala k smrti. Když se všichni vzdálili, dal jí z láhvičky přivoněti a hned vstala z lože zdráva. Přivedl královské rodiče a odevzdal jim princeznu k velké jejich radosti.

Ivan zůstal, ošatili ho královsky a že byl švarný mládenec, zasnoubil mu král princeznu a dal půl království. Po svatbě šťastně vládl Ivan po boku sličné choti. Nic jim k blahu nechybilo, jen princeznu znepokojovalo, odkud Ivan pochází a čím je,

až jí Ivan přislíbil ukázati svůj domov. Ukázal jí obrousek a sedlo, které je k žádosti její mělo donést na Záhoří. Sedli tedy jednou do něho a Ivan řekl: „Ať jsme nad mojí dědinou!“ Letěli přes vodu, lesy, doly a hory, až se sedlo sněslo s níma u jeho dědiny.

Rodiče ho hned poznali a divili se jemu a krásné princezně. Matka sháněla, co měla nejlepší, aby je uctila. Uchystala zádrobečů v samém kozím mléce nesbíraném, jak to Ivan nejraději jídával, dokud byl doma.

Princezna se haňbila, že pochází Ivan z tak nízkého rodu a přemýšlela, jak by se ho zbyla. Nastala noc, všichni usnuli a princezna vynesla potichu sedlo na náspu, zastrčila obrousek, sedla do něho řkouc: „Ať su doma!“ K ránu byla u rodičů daleko od Ivana

Probudiv se ráno, hledal obrousek, aby připravil snídání, než spanilá královna procitne. Obrousku nenašel, a sedlo pryč, jen láhvička mu ostala. Poznal nyní, že jest od vlastní ženy oklamán, zrazen a opuštěn pro nízký rod.

Neměl doma stání, rozloučil se s rodiči a dal se na cestu na zdař Bůh do světa. V horách přišel k jedné poustevni večerem a mínil v ní nocovati.

Na mechovém loži stonal těžce staříček poustevník. Ivan dal mu přivonění balzám a uzdravenému vypravoval své příhody. Poustevník ho po odpočinku vyprovodil lesem a rozloučiv se s Ivanem pravil: „Peněz nemám, ale radu ti dám. Za lesem dojdeš

k velké zahradě, uprostřed stojí hruška a jabloň na paloubku. Natrhej z obou ovoce. Jablka cestou pojídej, ale hrušky nikdy. Bylo by s tebou zle.“

Ivan cestoval dále a za lesem dospěl k zakradě a v ní k povědomé jabloni a hrušce, obsypané žlutým ovocem libezné vůně. Hladový zapomněl napomenutí poustevníkovy, utrl dvě hrušky a snědl.

Cosí ho tížilo na čele a k velkému zděšení nahmatal dva velké rohy. Zpoměl si na výstrahu poustevníkovy a zadumán usedl vedle pod jabloň, co má nyní počítí. Tu vidí v trávě jablko. Nahnul se proň, narážel rohama o haluzí, že ho to bolelo a snědl ho. Hlava se mu nahnula na bok tíží jednoho rohu, neb jeden mu ubyl. Zpoměl si na slova poustevníkovy, že z jablek smí používat, rychle snědl druhé a byl zase bez rohů. Natrhal jablek a hrušek, svázal do šátku a vydal se dál. V noci dorazil k dědině, všude tma, jen v jednom domku svítili. Vešel a spatřil pět dětí u lože choré ženy v pláči usedavém, až mu lítostí srdce usedalo. Vyňal láhvičku, dal ženě voněti a hned uzdravěla. Dostal dobrého noclehu a občerstvení. Tak živil se světem na cestě, až dospěl města, kde žila jeho žena.

Doptáváje se po rodině královské slyšel, že mladý král odejel s princeznou ke svým rodičům. Na cestě zhubili ho zbojníci a princezna — vdova bude mítí za týden svatbu. Ivan usedl před zámek královský, vyložil v košíku hrušky a nabízel za drahé peníze k prodeji. Žáden je nemohl koupit,

až se o tom princezna dověděla. Zalíbily se jí a koupila všecky. Před zámek hrála hudba princezna vyložená v okně poslouchala, jedla hrušky pozoruje hemžení lidu na náměstí. Než nastojte! O hrůza! Učila že má na čele velké rohy volské a nemohla sebou pohnout. Mlsná komorná požila též z hrušek a trčela v druhém okně. Lidé pukali smíchem nad pyšnou princeznu a její komornou, a přáli jim nehodu. Diváků přibývalo, král ulekáný chtěje princeznu z nemilého postavení vysvobodit, nechal rohy uříznouti. Sotvá pilkou do rohu zajeli, vykřikla bolestí, že ju museli v okně ponechat celý den a noc. Ráno přihlásil se Ivan v přestrojení, že princezně od rohů pomůže. Král potěšen nad tím, slíbil velkou odměnu.

Ivan přistoupil napřed ke komorné, dal jí dvě jablka snísti a rohy zmizely. Pak žádal, aby se všichni vzdálili. Samoten jsa s princeznu, namočil hedbávný provaz, přistoupil k ní řka: „Jsem tvůj manžel Ivan, kterého jsi nechala zbojníky utratit; než tě uzdravím, vyženu ty druhé zdávdy z tebe.“ Pak jí provazem vyřezal, co snesla. Dal jí pak k obcerstvení dvě jablka. Sotva je požila, byly rohy pryč. Nyní poklekla zahanbená, vyléčená princezna a prosila Ivana za odpuštění, kterého se jí ihned dostalo. Pak zavolal královské manžele, dal se jim poznat a kraloval moudře v lásce svorné se svou královnou až do smrti.

Kolářovi syni.

Kolář ve vesnici měl tři syny: Petra, Jana a Antonína, kterého měli pro jeho upřímnou mysl za hloupého, a všude ho ustrkovali. Pomáhali otci a přiučili se řemeslu. Po čase žádali Petr a Jan, aby je otec propustil do světa na zkušenou. Rodiče vypravili je na cestu a obá cestovali světem dlouho, až přišli do dalekých hor. Umdlení uložili se pod strom do stínu a Petr prohodil: „Nač chodíme pěšky, pořídme si vozék, šak tu dřeva dost a náčení máme sobó. Budeme jezdit.“

V té šil okolo starěček ohnuté na palici. zastavil se u nich a hleděl na ně, jak tesají a pořizují si vozék. Pozdravil je, ale oni mu ani nepoděkovali a k jídlu nepozvali. Přistoupil k nim řka: „Mládenci, k čemu to děláte?“

„Nechce se nám chodit, budeme jezdit na tomto vozéku,“ odsekl Petr. „Neděláte, nepojedete!“ Bratři se naň zle oborili, že se jim posmívá, ale on jim zmizel z očí. Vozék dodělali, starší Petr posadil se naň a Jan měl chvíli táhnouti a tak se chtěli cestou střídat. Než nemohl z místa. Dopálený Petr seskočil a táhli obá. Táhali, ale utáhnout nemohli, až se jim rozsypal vozík na kousky.

Rozhněvaní sebrali své věci a vrátili se dom, že jich ve světě nic netěšilo. Otce to zamoutilo, doma se svářili, ubližovali domácím, zvláště Antonínovi, ač jim ve všem byl povolný, až ho z domu vypudili k žalosti rodičů. Svázal háby a náčení do rance a požeňnán od rodičů, vybral se smutně do širého světa. Schodil mnoho krajin, až dospěl v horách na místo, kde Petr s Janem rozbili vozék. Unaven usedl pod strom, dal se do jídla a vidí před sebou staréčka marného, jak se naň prosebně dívá. Vstal, vítal ho a zval, aby s ním pojedl. Staréček usmívaje se řekl: „Žes tak hodné, budeš šťastné. Sestav tento rozbité vozék, a pojeděš na něm po světě. Tu máš prouček, když jím budeš otáčět rychle, pojeděš rychle a koho potkáš, toho svez. Zde máš prsten, když jím otočíš, pomozu ti v jakékoliv nehodě.“ — Když staréčka nespatriil, dal se do práce, vozék sestavil, usedl a točil proučkem. Vozék se rozjel a ujížděl čerstvěji, čím rychleji jím Antonín otáčel, až dojel k člověku s rozdávenou hubou. Ten ho prosil, co by ho svezl, že mu kdysi bude dobré. Antonín ho ochotně přijal na vozék a ujížděli dál, až dohnali člověka, který držel dvě zlaté koule v ruce. Prosil Antonína, aby ho svezl, což on ochotně učinil. Za nedlouho přijeli k člověku s dlouhými nohama, že kroku učinit nemohl. I toho k prosbě jeho svezl.

Na to vyjeli z lesů, dospěli k hospodě a ostali tam noclehem. Zlaté koule uložili do vozéku na dvoře pod kůlnou a vešli do jizby k večeři.

Ráno při pokludu přecházel pacholek okolo vozéku a mnil zlaté koule ukrást. Sotva se jich dotkl, přilepil se rukama na ně, že se od vozéku nehýbal. Dívka z chlěva na to patřila a volala: „Ty nezdaró, neché, co ti nepatří!“ Popadla vidly, uhodila pacholka po zádech; ostala přilepená vidlama a nemohla se pohnout. Hospodyň vymětajíc pec pometlem, spatřila je u vozéku, vyběhla na dvůr, uhodila dívku po zádech a ostala taky přilipnutá.

Po snídani usedl Antonín se svými společníky na vozík, točil proučkem a ujížděl k nedalekému městu, kde žil král s dcerou, co se nikdy nesmála.

Otec slíbil tomu, kdo ji rozesměje, půl království a dceru za manželku. Posud se to žádnému nepodařilo. Antonín slyše o tom, hnal se tam na vozéku s dívkou, pacholkem a hospodyní. Přijeda do města, lidé vybíhali ze stavení, smáli se k popukání a běželi za vozékem. I královská dcera vyhlídajíc v zámku oknem a vidouc ten průvod hlasitě se smála, že to král uslyšel. Přiběhl do její komnaty a když mu ukázala, co ji k smíchu přivádlo, smál se také, že to i Antonín uslyšel.

U brány zastavil se vozék, společníci sestoupili a ten člověk sotva se dotkl svých koulí ve vozíku, pustil pacholka, dívku a hospodyň, kteří haňbou utíkali dom.

Antonín vejda do zámku před krále, žádal slíbenou odměnu. Krále mrzelo, že by tak sprostému člověku měl dáti dceru a řekl:

„Co jsem slíbil vyplním, dyž po tři dni upaseš dvanáct zajíců.“ Antonín na to svolil. Ráno vydal mu král zajíce a sotva je vyhnal za bránu, rozprchli se mu na vše strany. Tu vzpoměl si na stařéčka. Zatočil prstenem a on stál před ním s úsměvem na rtech, dal Antonínovi píšťalku řka: „Jak na ňu zapískneš, všecko se ti sběhne.“ Stařéčka nebylo. Antonín zapískal na píšťalku a okamžitě měl u sebe všecky zajíce. Večerem je dohnal do zámku. Král byl smutný a přemýšlel, kterak by Antonína obelstil. V přestrojení koupil po dlouhém smlouvání druhého dne od Antonína jednoho zajíce, maje za to, že nepřizene všech dvanáct z pastvy a zamknul ho do železné truhlice. Než k večeru Antonín hnal z pastvy, zapískl na píšťalku, zajíc rozbil železnou truhlici a byl u něho. Druhého dne se přestrojila královna a také se jí tak povedlo. Antonín vyhrál, ale král mu dcery nedal, až sní dvanáct pecnů chleba a tři bečky piva se svými třemi kamarády. Chléb se upekl, bečky se vyvalily na dvůr a pustili se do jídla. Jak ustávali, ten s tou rozdávenou hubou dojedl a dopil všecko. To krále velmi mrzelo, a pravil: „Ešče mně musíš donést z jedné studánky dvanáct míl vzdálené živé vody, než odzvoní poledne. Antonín dal tomu, co měl dlouhé nohy láhev a ten za chvílku byl u studánky. Že měl času, ulehl do chládku a usnul. Už se poledne blížilo a vody nebylo. Antonín starostliv na nejvýš vyvedl toho s těmi koulemi před zámek, aby tam dohodil k té studánce a dlouhonoháče zbudil. Ten se koulemi rozehnal, pustil

z ruky a v krátce dopadly k studánce a zbudili dlouhonohého. Vzal láhev i koule, rozběhl se a než poledne zvonilo, byl na místě. Živou vodu podal králi a ten vída, že Antonín švarný dobrého je srdce, dal mu dceru za manželku a s ní půl království. Po svatbě dojel pro rodiče a královal šťastně do smrti.

Moudré děvče.

Dvů souseď z dědiny jeli s nákladem, zastavili u hospody a krmili koně. Pak vešli pojíst. Po odpočinku chystali se na cestu. Vozy stály vedle sebe. V jednom byla zapřažena pára hřebců a v druhém pára klisen, z nichž jedna byla šřebná. Pod vozem toho, co měl hřebce zapřaženy, leželo hřibatko a hleděl si ho přivlastniti. Sousedé se hádali o hřihě. Jeden tvrdil, že se mu ohřebil vůz a druhý, že měl kobylu šřebnou. Hostinský jim radil, aby šli k pánu vrchnímu. Rady uposlechli a před úřadem hrdlili se o hřihě, že je nemohl rozsoudit. Aby hádce konec učinil, pravil vrchní: „Tomu patří hřihě, kdo uhodnete hádanku: „Co je nejprudší, nejsladší a nejtlustší?“

Sousedé umkli, svěřili hlavy a šli dom.

Ten, co se mu kobyla ohřebila, přijda dom, byl smutný, že se ho dcera ptala, co mu schází?

„Děvče, jak nemám být zarmoucený! Ohřebila se mi kobyla, hřihě nedostanu, až uhodnu pánu vrchnímu, co je nejprudší, nejsladší a nejtlustší.“ Dcera se usmála, přitulila se k otci a šeptala mu do ucha, aby to žáden neslyšel. Otec vyjasnil ustaralou tvář a klidně očekával třetí den.

Druhý souseď taky nelenil, radě se pilně se ženou, co by si cizí hřihě přisvojili. Třetího dne, stáli oba soupeři před vrchním, předložil jim hádanku a tázal se napřed toho, co se mu ohřebil vůz. Pravil: „Nejprudší je náš dvóleté hřebec; nejsladší je ovoce z naší staré hrušky od sosedového a nejtlustší je naše sprášnice, že nad ňu není!“ Vrchní krótil hlavó, že neuhodl.

„Věil mluv ty!“ obrátil se na druhého.

„Nejprudší je lidská mysl; nejsladší je spánek a nejtlustší je naše země!“ „Uhodl’si!“ pravil vrchní. „Hřihě patří tobě!“

Jak to ten první uslyšel, utekl zahanben a vrchní obořil se na druhého řka: „To nemáš ze své hlavy, jak mě neřekneš, kdo ti tak dobře radil, nedostaneš hřihě.“

Souseď se ulekl a po krátkém váhání priznal se, že mu tak poradila vlastní dcera.

Pan vrchní byl svobodný, hledal dlouho chytré ženy a pravil: „Dyž je tvá dcera tak chytrá, dej mi ju za manželku!“

„Lesi to myslíte dobře, proč by ne!“

Otec přijda dom, sdělil matce a dceři, co ho za příhoda potkala. Dceru ustrojili, vrchnímu se zalíbila a byla svatba.

Před svatbou chtěje jí zkouseti, žádal, aby mu přinesla dar a přece nepřinesla. Po krátkém rozmýšlení řekla otci: „Za našimi humny ležé dycky zajíc u plotu, chytnite ho, dám ho vrchnímu.“ Otec chytl zajíce, dcera ho strčila do měcha a podávala vrchnímu. Vrchní chytl měch, zajíc vypadl a než

se z leku zpamatoval, byl pryč. Poznal, že není nad chytrost její a měl jí velice rád, až to všude budilo závist.

Lidé ošemetní tupili ju před vrchním, že je ze sprostého rodu, až se mu zmrzela a vyhnal ji od sebe. Toliko ji dovolil, aby si odnesla k rodičům, co má nejradši a než ráno vstane, aby jí zde více nespatriil.

Jakmile vrchní usnul, poručila zapřáhnout do vozu vystlaného senem, uložila s čeládkou vrchního v peřinách do něho a jela domů.

Doma uložila vrchního do lože a čekala rána. Jak se vrchní probudil, ohlíží se udiveně kolem a ptá se, co se s ním stalo?

„Můj milý muži, dyť jsi mě dovolil vzít sebou, co mám nejradši, dyž jsi mě vyhnal z tvého domu. Tož jsem si vzala tebe, neb tě mám na světě nejradši.“

Vrchní se zastyděl, že naslouchal falešným lidem, pcceloval svou dobrou ženu, vrátil se s ní do zámku a žili spolu šťastně.

Záviš.

Za starých časů měl jeden král syna Záviše, který v ničem neměl větší zalíbení, jako loviti ryby a celé dny vyseděl u potoků a rybníků. Nedaleko zámku v horách lově ryby ležel Záviš na břehu jezera v trávě a slyšel na blízku smích a láskování. Propletl se křovím blíž a spatřil tři sličné pradelny při práci. Právě se hádaly, jakou má každá planétu. První řekla: „Mám špatnou planétu, mám zostat pannou až do smrti.“ Druhá povídá: „Já mám dostat vdovca.“ Třetí byla smutná a po chvíli řekla: „Já mám nejhorši planétu. Mám si vzít krála, dostanu chlapca, které bude mít zlaté slunce na prsou a děvče ze stříbrným měsícem. Při tom budu velice nešťasná.“

Záviš se na ní zahleděl, zalíbila se mu a pozoroval, do které dědiny půjde. Následoval ji, až vešla do jedné chaloupky.

Král starý nařídil, aby si vyhledal nevěsty, ale žádá se mu tak nelíbila, jak Božena z chaloupky nedaleké vesnice. Marně mu král zbraňoval, ale vida, že se mu života krátí, svolil k svatbě. Král zemřel, Záviš panoval šťastně, až mu jednou nastala válka. Těžko se loučil se ženou na dlouhý čas. Za nedlouho měla jeho manželka dvojčata: chla-

pečka se zlatou hvězdou a děvčátko se stříbrným měsícem. Matka Záviseova Boženu nenáviděla pro její nízký původ a napsala list svému synu do pole, že se mu narodily dva netvory, co s tím má počít? Závise to bolelo a napsal matce, aby učinila, jak rozumí. Stará královna nechala Boženu zazdit a děti vložít do truhlice a vysadit na řeku. Do truhlice vložila míšek peněz.

Nedaleko pod zámek lovil rybář v noci, zachytil truhlici, zanesl do chaloupky a k nemalému uleknutí spatřil pěkné nadělení ke své četné rodině; ale penězi usmířen, přijal děti a choval. Jak dorůstly, posílali chlapečka Václava a děvčátko Jitku do školy, kde úžasné pokroky v učení konali, že to vzbudilo závist v chaloupce rybáře, až jednou vyhnali sirotky do světa hledat si chleba. Smutní vydali se na cestu, až po čase zabloudili v pustých horách, kde je noc tmavá zastihla. Schoulili se k sobě pod strom, aby očekávali rána. Nedaleko kmitalo světélko. Děti majíce za to, že naleznou přístřeší, došli k modravému ohýnku, který nehrál. Jitka řekla: „Václave, tady hoří peníze!“ Václav hodil do ohně klobouk, jak to slychával, oheň shasl a čepice ležela na kotle se zlatými penězi.

Nabrali si z pokladu, co jen unéstí mohli, v blízkém měste koupili si dům s povozem a ostatek z pokladu si odvezli, že byli bohatí. Děti rostly, chodily do škol a byly všude váženy.

Václav vyznal se už ve světě a koupil nedaleko panství, kam se s Jitkou odstěhoval

a vystavěl si krásný zámek, že z daleka přicházeli se naň dívat kuřazata a králové.

I stará královna uslyševši o tom divu, přijela se podívat a ku svému zděšení poznala, že jsou to děti Závise krále, který stále smutnil po své Boženě a nedala mu nikdy podívat se na ten proslulý zámek. I umínla si, že Václava s Jitkou lstí shladí ze světa. Proto pravila jednou Václavovi při návštěvě: „Máš tu krásně, mladý pane, ale v tom tvém rybníku bys měl mít zlaté ryby.“ Jitka přichvalovala, že by to bylo jistě krásnější u nich. Václav z lásky k sestře byl ochoten všecko snést k její radosti, proto řekl: „A kde jich dostanu?“ — „Na skleněné hoře, ve zlatém vrchu!“ odvětila stará královna a rozloučivši se, odjela.

Václav se ihned vydal na cestu neznámou. V lesi potkal koníčka a ten k němu promluvil: „Kam se ubíráš, nemožes být spokojen se svým stavem? Sedni na mne, já tě donesu pod skleněnou horu!“ Václav mile překvapen, sedl na koníčka a mžikem byli pod horou skleněnou.

Tam jej napomenul, aby na zlatém vrchu v rybníku nebral zlatou rybu, ale tou nešťakem a ihned s ní utekl, jinak, že by byl nešťastný.

Václav se vybral na skleněnou horu, přišel na zlatém vrchu k rybníku, v němž se k němu hrnulo mnoho zlatých ryb a jedna šedá. Tou uchytl, ulomil z jabloně a hrušky po halouzce a utíkal ke koníčkovi a on ho zanesl opět do jeho zámku. Pustil rybu do rybníka a zasadil halouzky u něho. Druhého

dne hemžil se rybník zlatými rybami a na břehu kvetla překrásná jubloň a hruška, že tomu všemu nebylo nikde rovného. Sjelo se panstvo, sláva o tom donesla se i králi Závišovi, ale stará královna jej vždy zadržela.

Dojela podívat se na zlaté ryby, pochválila vše a prohodila: „Všecko tu máte krásné, scbází vám jen zlatý pták zpěvák.“ Že se to Jitce zalíbilo, chtěl ho Václav stůj co stůj získat k radosti své sestřičky a tázal se staré královny, kde by ho našel? Ona mu pravila: „Na skleněné hoře ve zlatém vrchu je jich mnoho.“

Václav rozloučil se se sestrou a vybral se na cestu. V tom potkal koníčka, který k němu promluvil: „Proč nejsi spokojený s tím, co máš? Ale sedni na mne, abych tě zanesl ke skleněné hoře.“ Koníček letěl s Václavem, až se sněsł pod skleněnou horu řka: „Nyní pospěš na horu a ve skleněném vrchu spatříš mnoho zlatých zpěváků, vem toho nejkareššího a pospěš sem, jinak bude s tebou zle.“

Václav rychle doběhl do zlatého vrchu, spatřil mnoho zlatých zpěváků, zpívali o tři zdechy jeden přes druhého, ale nebral jich, jen toho v dřevěné kleci, šedého a vyhublého. Klec otevřel, po ptáku sáhl a ten mu vylétěl, lítal po síni a Václav za ním, až doba uplynula. Náhle všechno umklo a Václav ostal skamenělý stát v koutě. — —

Jitka úzkostlivě čekala, že se vrátí, ale marně. Tesknila více a více, až si umínila bratra hledat i kdyby to mělo život stát.

Opustila zámek, ubírala se přes louku a z ní vyskočil zajíc. Jitka se lekla a pravila: „Což ty zajíčku přede mnou skáčeš, neseš mě neštěstí nebo štěstí?“ Zajíc se obrátil k ní a řekl: „Neštěstí ti nenesu, ale pomůžu najít bratra: sedni na mae, já tě tam donesu.“ Jitka sedla na zajíce a letěla dlouho, než dospěli pod skleněnou horu. Tam ji podal zajíc proutek řka: „Bež rychle do zlatého vrchu, šlehni proutkem bratra skamenělého a toho šedého ptáka v dřevěné kleci uchytni a rychle pospěšte ke mě.“ Zajíček uběhl k blízké jeskyni, kde odpočíval Václavův koníček.

Jitka vešla, šlehala proutkem skamenělé lidi, že náhle všichni obživli, ale nebyl mezi nimi její bratr, až v poslední síni v koutě šlehla sochu a objímala Václava radostně, že se shledali. Vzali šedého ptáka vyhublého a pospíchali pod skleněnou horu, kde je koníček se zajíčkem už očekávali. Sedli na svá zvířátka a odjeli šťastně domů, a v kleci měli krásného zlatého ptáka, jen že nezpíval. Vyvěsili ho do zahrady a sezvali všecko panstvo i krále. Ten poznav, že ho matka ošemetně po dvakrát ošálila, ujel nepozorovaně a dostal se do vyhlášené zahrady k Václavovi. Jen vešel, ptáček rozevřel zobáček a zpíval lidskou řečí, že král se tomu podívil. Přiblížil se ku kleci a slyší:

„Matka tvá tě podvedla, zde máš obě děti své; Boženku ti zazdila a hladem utrápila.“

Král se ulekl, pohlédl Václavovi na prsa, kde se svítilo zlaté slunce a Jitce stříbrný měsíc. Poznal své děti a měl velkou

radost. Po odpočinku vybrali se na cestu k domovu. Stará královna, vidouc, že její zrada odhalená, zlostí zčernala a bylo po ní. Václav s Jitkou a otcem hledali v hradě svou matku, až ji našli zazděnou ve sklepě. Tu přiběhl k nim zajiček, podal Jitce proutěk, aby se matky jím dotkla. Božena oživila, všichni se radovali a vyšli ze smutného vězení.

Na nádvoří stál smutně koníček a pravil i se zajičkem, aby za vysvobození stál jim Václav hlavy a je tím také vysvobodil z kletby. Václav uťal hlavu koníčkoví a stal se z něho krásný princ a ze zajička krásná princezna, kterou si hned Václav vyvolil za manželku a Jitka prince za manžela.

Strojili se svatby a všichni dočkali se v blahé radosti vysokého stáří.

Silná princezna.

Za devadesátó devátó krajínó a prá-ehnivó vrbó, dyž byl svět ešče obité de-skama, aby se do něho voda nesyypala a písek nelil, byl král a ten měl velice silnó princeznu. Jak vyrostla, vydal král rozkaz, aby se ženiši sjeli, že bude princeznu vdávat. Ženiši se sjeli, ucházeli se o její přízeň, ale ona vyhlásila, že žádných nechce, jenom které z ní sdělá peřinu. Měla lože železné a peřina na něm vážilá devět centů a tak, dyž keré ženich přijel, vlézla pod peřinu a sotvá rožek zdvyhl, že mosel s haňbó pryč. Tak to trvalo dlóho a žádný ženich se k tomu neobral.

V jedné dědině měl pastýř dva syny. Starší Prokop pásal dokytek a mladší Jan léhal doma na peci. Starší uslyšel vyhlášení princeznino, rozloučil se s rodičemi a vydal se k ní. Ač byl silné ani rožka nezdvyhl a vrátil se s haňbó dom.

Mladší Jan se mu vysmíl řka: „Včil já púdu a peřinu z ní sdělám!“

Všeci si dělali úšklebky s něho, ale on nedbaje na to, vydal se k silné princezně.

Jan vejda k železnému loži v zámku, popadl peřinu za prostředek vyzdvihl ju nad hlavu, jak by nic a volal: „Hýbaj pryč, sic tě zabiju.“ Princezna uleknutá vyskočila,

Jan pustil peřinu a železná postel se rozbila na ohrabky.

Jan se jí zalébil, nechala ho oblíct do královských šatů a předvedla ho králi s prosbou, aby jí ho dal za manžela.

Jan si ale vyprosil, aby se směl podívat dom. Všichni se ho doma ulekli, co za královský princ k nim zavítal, a nemohli Jana ani poznat. On ale pravil: „Mám byt králem, mi se to nelíbí, su zdravé a silné, sám si chleba zapracuju. Ty Prokope si na mně podobně, buď ty králem, šak ona to nepozná.“

Prokop byl z toho rád, vypravil se ku králi a strojila se svajba. Po svajbě poznala princezna, že se zmélila, byla smutná a udělala se nemocný.

Sjížděli se lékaři, ale nebylo nic platno. Jednou pravila princezna Prokopovi: „Měla jsem sen, ale ti ho nepovím, dyť bys mě nepomohl ke zdraví.“

Když Prokop neustával prosit, vyložila mu: „Zdalo se mi, že kdyby tvůj bratr si nechal nohu uřezat a z jeho nohy tukem se namazala, ozdravěla bych hned; ale tvůj bratr to neudělá.“

Prokop ju těšil: „Proč by to neudělal, on mě má tak rád, že by pro mě život daroval.“

To řka odešel dom. Jan mu byl po vůli a princezna ozdravěla. Ale opět ulehla řkouc: „Tys mě donesl tuk z levé nohy, mě ale pomuže z pravé.“

Prokop byl smutné a pravil: „Dyž ti dal bratr levó, dá ti aj pravó nohu.“ Šil smutné dom, vyložil prosbu bratrovi a ten

bez zdráhání řekl: „Já si drubó nohu pro tebe uřežu, ale ty králem nebudeš.“

Dovezl princezně, co žádala, ozdravěla hned a byla veselá.

Přeměšlala, jak by se Prokopa zbyla. Dyž to jináč nešlo, přimíchala mu do jídla jedu, ale že byl silné, neumřel, než velice se osypal a byl ošklivé. Zavolala svoje poddané, esli može byt ešče králem. Ti vyznali, že se k tomu nehodí, vyhnali ho ze zámku a ubohý Prokop mosel zase pásávat dobytek a všelijak ho týrali, zvlášť princezna.

Jan stal se žebrákem, pracovat nemohl, chodil tedy světem po ptaňó. Dyž jednou šel o berlách dlóhým lesem, tu spatřil na dubě přibitého chlapa za ruce a Jan se ho ptal, kdo mu to udělal a jak mu pomoct. Ten si nařikal: „Sebralo se na mě moc slabéech lidí, zmohli mě a přibili na dub, odkud mě žádné nepomože, leda, že mě strhne důle za nohy.“

Jan by mu rád byl pomohl, smékl ho za nohy, že spadl ze stromu, měl ale obě ruce vytrhnuté.

„Tak sme obá dvě jednací, ty bez noh a já bez ruk,“ pravil neznámý, „včil půdem spolem.“

První noc ostali v jednom dvoře pod kolňó ve slámě. Stál tam okuté vůz a oni se uradili, že na něm ráno ujedó. Skoro přede dnem zapřáhl se bezruký, Jan sedl na vůz a ujížděli o všecko pryč.

Cestou potkali krásný kočár a v něm kněžnu s dceró. Ta viza ty mrzáky litovala jejich neštěstí a chtěla jich podarovat almužný.

Jak jim podávala peníze, vzal ju Jan do náručí a ujeli s ní k velikému zármutku matky. Stíhali jich, ale bezruký ubáněl s vozem, že jich brzo nebylo. V horách přijeli k opuštěnému zámku, tam se usadili a princezna jim velice chradla. Ošetřovali ju pečlivě. V noci jednou procitlo je nářkání choré princezny, Jan se přibrál k loži a spatřil, jak ju ubohó velký had dusé. Jan popadl hada, bil ním o zem, bezruké po něm skákal, až ich prosil, že poví o studánce, dyž do ní omočí zmrzačené nohy a ruce, že jim narostó.

Jak se rozednilo, vydali se obá ke studánce. Had jich zastavil řka: „Toto je ona!“ Bezruké tam chtěl omočit ramena. ale Jan mu domlóval, aby tam napřed strčil do vody haluz. Učinil tak a hned shořela. Hada byli a trestali palicama, až jim slébil, že jim tu pravó studanku ukáže, která byla nedaleko. Jan do ní strčil suchý prut a ten se hned rozzelenal. Omočil se ve studánce a hned mu narostly obě nohy, umyl se v ní a byl velmi krásný. Po něm učinil i ten bezruký. Vrátili se do zámku, našli ve sklepě mnoho šatstva a peněz, že se stali mocnými pány. Bezruký vzal si princeznu za ženu a Jan vybral se za Prokopem, je li ešče na světě. Po čase přišel k městu, kde Prokop královal, a na louce spatřil ho pást dobytek, že ho z těžka poznal. Tak byl změněný a zanedbaný. Usedli do trávy a Prokop mu své soužení vyjevil.

„Nepovídal jsem ti, že králem nebudeš, jak druhó nohu uřežu. Ale i na tebe sem

pamatoval. Donesl jsem si vody, tó se umyješ a budeš šunnější, než si byl.“

Prokop se vodou umyl, ozdravěl rázem a byl z něho krásný muž. Pak stěžoval si Janovi, že dyž dožene stádo dom, mosí vodu do kotla v lázni nanosit, ohřít a koupel spravit pro princeznu, která se mu jen posmívá.

„To vůil přestane,“ pravil Jan, „vezu sebó šaty krásné, převlečeš se a počkáš mě tu, a já za tebe princezně posložém.“

Nařezal si šepových zpružín do roku vyrostlých, dohnal stádo do zámku, nanosil vody a připravil koupel.

Princezna se do lázně přibrála, zle s ním nakládala a hřešila na jeho sprostotu.

Jan se k ní přibrál rozhněván, bil jí zpružinami, až všecky na ní dolámal a ona kolensky prosila za odpuštění, že všecko napraví.

Jan dovědl Prokopa, překvapená princezna mile ho přijala za svého manžela a žili ve svorné lásce až do konce. Jan se vrátil po té dom, přejal od rodičů živnost a byl statečným sedlákem.

Pyšný sedlák.

Na Záhoř v jedné vesnici byl bohatý sedlák, neměl děti a ušetřil hodně peněz. Jednou přišli k němu příbuzní návštěvou, pohostil je hojně a provedl celým gruntem. Ukázal, jaké má dobytek, zásoby živností a řekl, že se ničeho nebojí.

„A dyby vás potkalo neštěstí, oheň, nebo něčeho podobného, co byste dělal?“

„Nic bych nedělal, díval bych se na to jak to hoří. Mám peníze, postavím zas a eště mě zbude!“

Vešli do jizby, hodovali dále a přes dědinu valila se bouře. Blesky se křížovaly a dešť se jen lil. Tu vejde pacholek do jizby řka: „Hospodáři hoří!“ Ulekání vyběhli všichni na náspí a viděli grund na všech stranách hořet. Hosté se chystali k obraně, ale sedlák jim v tom zabránil řka: „Jak sem pravil, dyž hoří, at hoří! Ničeho se netýkáte!“ Oheň zničil grunt, stodolu a nátoň, že ze všeho ostala hromada popele. V noci přišel k tomu ještě přival, potok rozvodněný trhal vše, co mu bylo v cestě i starou vrbu u humna, do které si byl uložil své peníze, a odnesl ji pryč do kraje. Ráno s hrůzou doznal, že je žebrákem.

Po té chodil světem po ptaňo. Jednou přišel do blízké vesnice noclehem ke známému sedláku. Besedníci večer žádali ho, aby jim tu příhodu vyložil, jak přišel o všecko. Tak jim celé svůj život sdělil, jak se mu vedlo, jak byl bohatý, pyšný a že je za to ztrestaný, že mu přival i tó staró vrbu odplavil.

Hospodyně vyvolala muže do kuchyně a řekla: „Ty staré! Ty peníze, co sme našli v té vrbě po povodni, só jistě toho člověka, nějak mu je vrátíme.“

„Tak to uděle, aby nevěděl, jak k nim přišel, sic by jich nevzal, znám jeho tvrdó hlavu.“

„Zítřa pecu chléb, vložém do pecna peníze a ten mu dám na cestu.“

Jak se uradili, stalo se. Při loučení dali mu pecen chleba, že ho sotvá unesl. Poděkoval a odešil. Cestou potkal bagonáře, prodal jim pecen chleba, že hladu neměl a peníze mu byly milejší.

Bagonáři přihnali do té dědiny, vešli právě do toho gruntu, kde nocoval, žádali hospodyň, aby jim uvařila snídani a koupenny pecen položili na stůl, že k němu lacino přišli. Hospodář se ženou poznali hned, že ten pecen je od nich. Vyvedli bagonáře na náves, abysi některé vybrali a hospodyň zatím zaměnila pecen za jiný, že to bylo k nepoznání. Ti vrátivše se do jizby pojedli a odešli svou cestou. Sedlák peníze uložil. Ten schudlý sedlák stal se poslem a donášel v kabeli posilky z města a stavil se jednou

u toho hospodáře, co tam byl noclehem. Přivítali ho, povodili po stájích a zatím mu hospodyň vložila peníze do kabele, kterou zavěsil v jizbě na žerdku. Počastovali ho, vzal kabelu a šel po své. Kráčel kolem sadu střešní, měl hlad, pověsil kabelu na haluz a vylezl na strom, aby se třešni najedl. Polní hlídač viza to, přibral se k němu a chtěl ho potrestat. Posel skokem skočil ze stromu a utekl bez kabele, a potloukal se světem žebrotou až bidou sešel. Pýcha předchází pád.

Daňhel.

V jedné vesnici bydlel cigán Daňhel se svou rodinou a chodil po gruntech žebrotou. Kmocháček jeden, co mu nosil děti, obořil se na něho řka: „Kmocháčku, to není enem tak, my mosíme na poli pracovat a vy chodíte po žebrotě, abysme vás živili.“

„Aj milý kmocháčku“, vzdychl cigán, „já bych rád pracoval, ale nemám co.“

„Dyž nemáte prácu, tož zétra přindíte všeci mlátit, moja stará vám upečé pecen chleba za to.“

„Može kmocháčku, aspoň se jedná najedíme.“

Daňhel přibral se druhého dne se svojí rodinó k sedlákovi na mlat a dal se s chuti do práce. Jak se přemlátilo, obraceli mlatici, ale cigánovi se už nechtělo a lehl si vymlouvaje se, že ho nenajali obracet, enem mlátit. Nemohli s ním už nic spravít. Sedlák přeměšlal, jak by se Daňhelovi odměnil a pravil ženě: „Udělé pecen chleba, až budeš píct, z otrub; přimíché trochu móky, aby se to pohromadě drželo a dáš to Daňhelovi“.

Večer přišel cigán pro výplatu a sedlák ukázal mu na lavě velký pecen chleba, ale černý. Cigán ale chtěl bílého a nechtěl

černého přijat. „Dyž si nechtěl obracet, nedostaneš bílého“, odbyl ho sedlák.

Cigán šel žalovat ke starostovi, aby ich rozsoudil. Starosta, dobrá kopa, slébil, že to věc mosé sódit až v neděli s celým véborem.

V neděli po požehnáňó sešel se vébor, páni sósedi, vyslechli žalobce a šlo se k rozsudku na obecní trávník, který byl na svahu kopce.

Starosta poručil donest černý a bílý pecen chleba a řekl: „Ty cigáne ostaneš pod kopcem a slavný vébor vybere se na kopec a z něho pustíme na ráz oba pecny chleba. Keré k tobě spíš přiběhne, je tvůj.“

Všem se líbil moudrý rozsudek a učinili, jak starosta poručil.

Daňhel toužebně hleděl, až pecny pustí páni sósedi z ruky. Pecny se rozkólely a čím dál tím spěšněji běžely k cigánovi. Tu náhle rozloupne se kůra z černého pecna a jen střída běžela o závod s bílým pecnem, byla těžší a běžela rychleji.

Tu křičí cigán: „Jó bílý chlebe, ponáhli se, dyť ten černý se už vyslékl, aby tu byl spíš“.

Oba chleby doběhly k cigánovi a dostal je za odměnu.

Princ Sáva.

Byl jednou král starý, měl syna statného Sávu, který neznal lepší zábavy, než honbu a domlouval mu často, aby si našel nevěstu, co by mu lehce odstoupil království, ale princ nevěsty nehledal, jen ustavičně v horách dlel na honbě.

Jednou hnal se za bílou laní, střílel po ní, ale ona mu uběhla. V té vyletěl krásný pták z křoví, Sáva se za ním pustil, až došel k zámku uprostřed pustých hor daleko od svého komonstva. Dokola byl obehnan vysokou zdí a pták se za ní ztratil. Uvázal koně k stromu, přebral se hlubokým příkopem a stanul pod hradební zdí, u níž stál vysoký javor.

Po stromě vylezl na zeď a patřil do nádvoří a do zahrady, kde mnohem krásnější ptáci poletovali. Lehce se dostal do hradu, kde nikde živé duše nespátril. Procházel se po chodbách, po pokojích nádherně zařízených, až v jednom spatřil paní celou černou jak uhel. „Co tě sem dovedlo?“ ptala se ho.

„Honil jsem ptáka až sem, vletěl do zahrady hradní, kde bych ho rád chytl a otcí přinesl, neb je milovníkem ptactva“.

„Mládenče, z tohoto hradu se nedostaneš, až nás všechny vysvobodíš, co jsme zde zakletí.“

Zavedla ho do veliké jizby pěkně zařízené a pravila: „Zde budeš bydlet po tři noci a ke všemu, cokoliv se s tebou dít bude ani nemujej, jinak je s tebou a s námi zle.“ To řkouc zmizela.

Sáva prošel zámek a zahradu, a vrátil se večerem do jizby své, kdež měl hojně občerstvení připraveno. Jak jedenáctá odbila, stal se na chodbách velký povyk a s hlukem velikým vpadlo do jizby dvanáct černých lidí a dali se do hry v karty. Pak se začali hádat, až se do sebe dali s lomozem, jak by chtěli všechno rozbit. V té spatřil jeden Sávu na loži, přiskočili na něho, že on nešťěstí jim přinesl do karet a sbili ho, že zůstal polomrtvý, ale ani nehlesl. Jak dvanáctá odbila, všechno utichlo a nebylo tu žádného, jen ta paní, ale v obličejí zbělená. Dotkla se Sávy a hned byl zdrav. Rád by se jí zeptal po jménu, kdo a odkud je, ale už jí nebylo.

Druhé noci bylo ještě hůře, ale Sáva obstál a panna polobilá přišla ho uzdravit s prosbou, aby se jen třetí noci zmužile choval, že bude nejhorší.

O jedenácté, třetí noci, přepadli ho černé ty postavy, trýznili, tahali a k půlnoci popadl ho jeden za nohy, uhodil ním o zeď, že se na ní rozpleskl, ale Sáva nepromluvil. Dvanáctá odbila, krásná bílá panna sňala Sávu ze stěny a uzdravila ho. Necítil bolesti, byl zdrav jako dříve, jen

srdce ho rozbolelo, vida svou krásnou léčitelku a prosil ji za odměnu o její ruku.

Ona ráda svolila a vypravovala své osudy: „Daleko za mořem mám královského otce, jehož jsem byla miláčkem od malička. Zalíbil si mě jeden mocný čaroděnik a ze msty, že mě nedostal, zaklel mě a průvodce, když jsem byla jednou v lesi. Nyní pospěš domů, popros otce o svolení a pak pro mě dojeď, ale na cestě od žádného nepřijímej ani k jídlu ani k pití, jinak mě nedostaneš“. Těžce se loučil Sáva s tím nyní oživeným zámekem, a zvěděl pouze, že jeho nevěsta mu zaslíbená jmenuje se Olga.

Šel horama a než se nadál byl doma. Radost otcova byla velká, neb tomu už rok a den, co se Sáva ztratil na honě průvodčím. Koně našli uvázaného u stromu, ale jeho nebylo. Sáva vypravoval otcí přihody své a prosil, aby si vysvobozenou Olgu směl dovést a se oženit. Král nebyl proti tomu. Že neměl nikde stání, vypravil se brzy na cestu a nařídil vozkovi, aby od žádného po cestě nebral.

Jeli dlouho lesem a polem. Slunce pražilo, vody nikde, listí na stromech vadlo a žízeň ukrutně trápila Sávu, který u cesty spatřil starou ženu s košíkem velkých trnek. Jak k ní dojeli vhodila kočímu dvě trnky do vozu řkouc: „Ta červená tobě, černá pánu“. Po chvíli tázal se Sáva, nevezeli ve voze něco k občerstvení. Kočí podal mu černou trnku, kterouž princ chutě snědl, ale hned po té upadl v hluboký spánek. V té příjžděla Olga s komonstvem jemu na-

protiv, ale vidouc ho spícího ve voze, obrátila a ujela pryč. Vozkovi poručila, aby obrátil a po druhé přijel.

Sáva procitnuv byl doma na loži a u něho stál otec starostlivý, neb velmi dlouho o sobě nevěděl. Tu zvěděl, co se s ním stalo a byl smutný.

Na druhé cestě, když už všecko ztrávil, hlad a žízeň ho trápil, poslal sluhu do blízké vesnice koupit něco. Ten donesl krásná jablka a princ okusiv jedno upadl po druhé do dlouhého spánku. Do poli cesty přijížděla mu Olga vstříc a vidouc ho spícího vrátila vozku, který Sávu zase zpět dovezl.

Vydal se po třetí na cestu a pod ztrátou hrdla poručil na cestě nekupovati jídla. Na cestě stála stařena a podávala vozkovi dva hrozný řkouc: ten bílý je tvůj a černý páňv. Sotva princ z hrozna okusil, usnul a procitnoti nemohl. V té přijížděla Olga smutná a vidouc Sávu ve spánku volala na vozku: „Vyříd pánu svému, že mě už nikdy nespátrí“. V té jí už nebylo.

Sáva po třetí přijel nevěda o sobě domů a uslyšev, co zkázala jeho nevěsta, byl celý nešťastný. Nic ho doma netěšilo a prosil otce, aby ho pustil do světa hledat ztraceného štěstí.

* * *

Sám v prostém oděvu vybral se z domu, rozloučiv se bolestně s otcem a putoval dlouho až zabloudil v jednom lese, z něhož snad východu nebylo. Nastala tmavá noc, bál se dravé zvěře a vylezl na vysoký dub. Nedaleko spatřil kmitati světélko, hodil

v tu stranu kloboukem a bral se po světle, až k dřevěné chalupě.

Okénkem viděl za stolem dvanáct chlapů ze zámku zakletého a které vysvobodil. Zpravovali sítě a pletli nové. Jak zaklepal, otvíral mu, co ho čeká na zeď připlašil řka: „Už tě dlouho čekáme, tvá princezna bydlí tuto za vodou v zámku královském a jinak ji nedostaneš, jen když se dáš za kuchtíka královského, my ti potom dále poradíme a pomůžeme.“

Oblekli ho do prostých šatů plátěných a poslali do hradu. Sáva prosil o službu a hrubý, nevlídný kuchař přijal ho do služby. Konal svědomitě všechny práce ulozené a za nedlouho měl kde kdo rád mladého kuchtíka.

Olga nemohouc se Sávy dočkati, povolila vůli svého otce královského, aby se provdala. Král vyhlásil slavné zápasy ve zbraui a kdo chtěl princezny dostat, musel přetít zlatý prsten vyvěšený na šňůře. Na ten den sjelo se mnoho panstva mladého zkusit štěstí. Všichni se namáhali, ale prsten žádný nedostal.

V té prosil kuchtík, aby ho pustili podívat se na zápasy. Odběhl za vodu k chalupě rybářské a tam oblékli ho do brnění mēdēného, posadili na hnědouše a poslali do hradu pro prsten.

Trubači hlásili neznámého pána a ten skokem přihnul se na nádvoří, přetal šňůru. nabodl prsten na meč a ujel, než se kdo zpatatoval. Přijeda k chalupě, složil brnění a vrátil se jako kuchtík do hradu. Tam se

všichni sháněli po neznámém pánu, ale nebylo ho. Král rozeslal posly, aby se přihlásil, kdo prsten má, že se mu dostane, co slíbil, než marně.

Tu sezval všecky krále a pány k novému zápasu, vyvěsil zlatý věnec na zlaté šňůře od věže k věži a rozhlásil, kdo ten dobude, toho je princezna. Marně se oň pokoušeli, visel tuze vysoko. Tu Sáva vyžádal si dovolenou pohlédnout na zápas; odběhl k rybářům a ti odili ho do stříbrného brnění.

Na vraníku uháněl k místu, přeskočil ohradu, věnec strhl a mžikem ujel z dohledu. Věnec uschoval a vrátil se zpět.

Král se zlobil, Olga byla smutná a prosila otce, aby po třetí vyhlásil zápas, ale zámek vojskem obstavil, co by neznámý pán nemohl ujet. Král tak učinil a Olga nechala vyvěsit zlatou korunu na zlaté šňůře od věže k věži. Když na den dostihů žádnému štěstí nepřálo, přijížděl Sáva ve zlatém brnění na bělouši a než se kdo z údivu zpatoval, přečal šňůru, korunu zachytil a už letěl pryč.

Vojsko ale cestu zastoupilo, prince zadrželo, že uniknout nemohl. Tu teprv nebylo radosti konce, když Olga poznala v něm svého osvoboditele. Hned slavila se svatba a Sáva nyní byl králem. Po svatbě pospíšil k otcí a královal šťastně i doma.

Vitonice.

Na výstavce národopisné v Dřevohosticích všeobecně budil velkou pozornost model gruntu záhorského dle skutečnosti provedeného ze dřeva a slámy v míře zmenšené p. učitelem J. Literou z Vitonic a tamnější pan mlynář Jos. Krečmer sesbíral dle otazníku národopisného, vydaného vlast. spolkem muzejním v Olomouci, všecko, čím jevil se soukromý život rodin záhorských v minulosti, jejich styky, názory, radosti a trudy. Zprávami z jiných dědin doplním celkový obraz záhorské dědiny.

Vitonice položené v údolí uprostřed Záhoří, obklopené vrchy zoranými, zachovaly si nejdéle starodávný ráz záhorské vesnice. Co tedy zde uvedeno, platí o všech našich dědinách.

Usedlost stavěná ze dřeva, z klád na dvou stranách otesaných, mezery vyplněny mechem neb pazdeřím a k udržení omítky zaráželi se do dřeva jívové klínky. V levo byla jizba, nádjizbí a podkroví; v pravo komora, nádkomoří a hůra. K jizbě přiléhala konírna, za tím řízeň, kravský chlév s plivní, pak chlívký. Ostatek zaujímaly dvě kolně, zdělná a příční. Před vchodem býval z husta zůdr (žundr), kde se sedá-

valo na lavách za stolem při jídle neb besedě.

Stavení pokryto slamou. Doškové střechy schodkové sluly zástrěšky. hladké pak, z dlouhých došků s klásim dolů visícím.

Dvěře a vrata zavěšeny bývaly na březových neb vrbových houčvách, jak posud bránky u zahrádek. Otvíraly se klikou dřevěnou za provázek provlečený dírkou ven. Podlaha v jizbě upěchovaná z hlíny slínové a poval začerněný kouřem neb telecí krví. Stěny se bílily k výročním svátkům vápnem, podlaha urovnána slínem a posypala se ječmennými plevami.

V levo stály veliká kamna z kachlí šiflových a měla na hořejší části granec. Za nimi byla pec, měla prohloubeninu, o níž se opíral, kdo lezl na ni.

U stěny stála postel, modro malovaná, s červenými a bílými tulipány a růžemi, byla vysoko peřinami vystlaná, v cíchách z domácí příze lněné. Zásoba lněných povlaků byla známka zámožnosti. V levém koutě stál trnožový stůl dubový. V rohu za ním scházely se lavice od postele a ode dveří a tam umístěna malá almárka, „kótnice“, pro papíry, knížky a peníze. Pod lavou u dveří mezi podstavky přivázána provázky liška, která se otvírala.

K večeru otevřela hospodyně dvěře a plným hrdlem zavolala: „půt, půt, půt“ na kůry, které s velkým chvatem přiběhly do jizby, kde jim něco podhodila. Kury sčítala a pak až dozobaly zvolala: „Kš, za lisu!“ — Kohout jako velitel uvedl své poddané pod

lavu děláje při tom pořádek, neb každá slepice chtěla být na svém místě. Hospodyně zavřela lisu a vše utichlo. U dveří stála otevřená skříň na hrnce, mise a v zimě na mléko. Na bokách zavěsil hospodář: pantok, sekeru, nebozíz, poříz a t. d. Nad koutnicí stály na listvách podepřeny obrazy na skle malované i křišťálové, visely na hřebíkách. Hodiny visely blíž okénka na dvůr za peci a mnohdy scházely. Lidé ve dne řídili se dle pastýře, dle slunce a klekání; v noci oznamoval čas kohout pod lisou. Na vesnici byla dvě okna, okolo kamen na provázecích visely žerdky na šaty a příze. Naproti dveři na stěně blíž stropu přibitá listva, za kterou stavěly se talíře a dole věšely se hrnky. V noci odpočívali hospodáři na posteli, děti na peci a na lavách čeledě. Před okny visela u menších statků žerď na povříselech neb na lýčených provazech, na kterých sušilo se prádlo a mokrá příze. Později i zvenčí bílily se stěny a na spodu udělán černý pruh.

Jizba provětrávána dveřmi, nebo dírou okrouhlou ve stropě a zadělanou otáčecí lopatkou uvnitř. Svítlo se světíldy. Mladé březky se potloukly, usušily, kladeny posekané na ohýnek pomalu. Později dračkami, které se zvláštním hoblíkem strouhaly ze syrových desek bukových. Usušené zastrčily se po jedné do železného svícnu nad putnou vody, aby uhlí nechytlo.

Kuchyní byl kout v síni oddělený tenkou zdí, na které postaven komín. Ve výklenku stavěny hrnky, vařechy a dřevěné

lžice a p. Na druhé stěně visela police na hrnce a míse. Pod komorou byl sklep s ram-pouchem na dědinu, kterýmž se zemáky sypaly.

Za kulní na „nátoni“ byla zásoba pa-liva a v zahradě stodola ze srubů jedlových, neb lípových, jen podešva byla dubová. Mlat je z upěchované hlíny, po stranách ploty, za nimi přístodůlky a nad ním patro. Obilí mlátilo se cepem, který sestává z cepu s koženým neb dřevěným náhlavkem a z ce-pové hůlky s náhlavkem dřevěným; oba náhlavky spojeny byly řeménky. Vymlá-čené obilí se přehazovalo, vílo dřevěnou vě-jačkou, smetí se smétalo smrděnkou a z po-sádu se cádilo na říčici. Na dvoře jsou pod okapem náspy u chlívů. Hospodářské nářadí uloženo v „podkolní“. Humno jest místo mezi stavením a stodolou.

Ploty kolem zahrad bývaly z vrbového haluzí neb z lesního, jemuž se říkalo „ma-kyti“. Také pořizovaly se z dubových desek štípaných, stojatě postavených, kolky při-bitých k bidlu zasazenému do soch. S obou stran postaveny hole asi 3 m. dlouhé, které se nahoře křížily a opletly se haluzím neb trním, čemuž říkalo se „trzub“.

Takové ploty zovou se hontové a opa-třené trzubem trvaly dlouho a nebylo možno přes ně se dostat.

Studně byly zděné, sroubené a veřejně přístupným říkalo se obecnice.

Čeládka bývala považována do rodiny patřící, spávala v jizbě, dělila se s hospo-

dáři o stůl a nebyla v ničem zkracována. Najímala se na rok.

Domkaři bez živnosti pracovali u rol-níků, každý u svého kmocháčka. Za to do-stávali kus pole na zemáky a len. Za to s celou svou rodinou pracoval na gruntě svého kmotra za stravu. Za žní počítalo se sekáči denně pecen chleba, mírka mouky a několik krejcarů.

Chleba, mouku vybírali si, když práce ustala. V zimě kmotr mlátil, kmotra předla. Za to jí kmotřenka povždy něco podstrčila. Že se na kmotrovství mnoho drželo, nebylo v žádném příbytku nouze.

Hospodář sestárly odcházel na věminek o sv. Janu Kř., nechal mladému co třeba do žní a první rok bral třetí snop ze sté-belnatého zboží.

Ponechal si nejlépe vypravených po-zemků na 7 měřic, jinde víc a na dvorství 30 měřic; k tomu kousek louky, 2° dříví ročně a půl zahrady. Výměnkaři s rodinou říká se „chalópeční“ a hospodáři z čeledí: „jizbeční“.

Kdo byl postižen při krádeži, přivázan v neděli ke stromu na dědině, třebas u ko-stela, kradená věc položila se k němu na př. ovoce a pohůnci jdoucí na opakující ho-dinu, ptali se ho, kolik je těch ořechů a t. d. za krejcar?

Koním dala se jména: lena, raška, liza, pudlena; kravám: stračena, lysena, černula, bělena a chovana a t. d.

Pastviska rozdělena byla na části. Páslu se na jedné a ostatní se zahájilo.

Tomu se říkalo: „hejnice“. Do hejnice se napřed pustili koně, pak když vedení do druhé, krávy se pustily do první a t. d. Tak šlo to až do podzimku, kdy se páslo na mezích, na strmiskových jetelinách až do zámru. V hejnici býval vích na tyči, že se tam pást nesmí. Když rychtář dovolil, přivedli pohůnci koně do hejnice, pověsili na vích věnec. V neděli svatodušní posedali na koně a na dané znamení rozjeli se k víchu. Kdo věnce se zmocnil, dal si ho na hlavu a jel v čele ostatních do dědiny, kde ho chasa spravila za krále.

Jezdili pak od domu k domu, při čemž se říkalo: „Zdarťe páni hospodáři, co vašeho možného. Máme krále chudobného, na horách obraného. Ukradli mu 300 volů, 300 koní nového stání. Ale ti volové měli takové rohy, že než jich vrána přeletěla, druhá patery mladý vyseděla; šesté se jí zachladily. Když jsme jeli okolo hatě, ztratil náš pan král nové katě, že kerá by se panenka obrala, co by mu ty katě na jeho vraného koně podala, nelitoval by jí dáti zlatého dolara. Když jsme jeli okolo benatka, písly se tam tři telátka. Jedno lysý, druhý kusý, třetí bez pysku. Náš pan král pravil, že nemá na žádným takového zisku, jak na tom, bez toho pysku. Odbévéte nás, odbévéte, máte-li nás odbévati, než vám začnem střechy dráti, laty lámati, za psy házati. Vjedem vám do žitčka, uděláme tři kolečka, co se vozka osmima koňma obrátí. Šak se vám to vícekrát nenavrátí. Vjedem vám do jarky,

natočíme si vědro kořalky. Budem pít, veselí býti a vy páni hospodáři musíte platiti. Pochválen buď Ježíš Kristus!“ — Na to byli chlapi poděleni odměnou a tak obešli dědinu, z dárků si pak vystrojili hostinu.

Květiny a ratolesti na Boží Tělo při oltářích svěcené dávaly se do vrstvy ve stodole, aby myši obili nežraly.

Tráva na seno sekla se teprve po sv. Janu Kř., neboť se říkalo, že po sv. Janu Kř. je každá travina posvěcená.

Na sv. Mikuláše posílají přátelé dětem příbuzných svých perník a ovoce na památku štědroty sv. Mikuláše.

Zkušenosti časové vyjádřují Záhoráci následovně: Když chumelí nebo prší na Mládátka, mrou malé děti; na Boží Narození — staří; na sv. Štěpána — mladší; na sv. Jana — svobodní v budoucím roce.

Dvanáct dní od Božího Narození do sv. třech Králů prorokují počasí na 12 měsíců.

Když odužé (obleví) na Hromnice, nevďává polovice (píce).

Je-li na sv. Matěje mraz, je po něm ještě 40 mrazů. Není-li mrazu, tak jest po něm mrazů bez počtu.

Sv. Matěj strčí hlavu do zámětě (závěje roztají).

Josef s Marií té zimě nabíjí.

Jak Vavřinec zavaří, Bartoloměj zasmaží, tak se podziměk podaří.

Na sv. Vavřince zemáků do hrnce.

Na sv. Prokopa zelí okopať.

Když na sv. Prokopa prší, zmokne každá kopa.

Cigán říká: Raději okuji Jakubovi koně zadarmo, jak Martinovi za peníze.

Když v březnu veliká mlha, bývá za 100 dní povodeň.

Jsou-li v březnu a květnu výchoře, bývá ten rok mnoho ohňů.

Když na rozeslání sv. apoštolů je vítr, je potom draho.

Když na sv. Jakuba slunce praží, je veliká zima.

Když je mnoho zeměáků, bývá velká zima.

Když prší na sv. Jakuba, červiví ovoce a ořechy padají.

Sv. Jakub střešně postřílí.

Je-li na zvěstování P. Marie mráz, jsou ostatní mrazy neškodny.

Když na zvěstování P. Marie slunce jasně svítí, urodí se pšenice.

Na Kiliaana když prší, pšenice se pokazí.

Prší-li o Velikonoci, stravuje po jedné straně; prší-li o sv. Duše, stravuje po druhé straně (málo sype).

Když na jitrní svítí mnoho hvězdiček, urodí se hrách a je mnoho housat.

Když odužé (obleví) na Hátu, sbírej slámu, strkej za latu (je zima).

Na sv. Kateřinu když na stromě kapka, urodí se jabka.

Čím více jíní v adventě, tím více na rok ovoce.

